

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskan
sliet.se

Stockholm, 2021-01-10

KTH:s remissvar på ”Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur”, SOU 2021:65, dnr U2021/03432

KTH vill inledningsvis trycka på att vi ser det som positivt med ett större ansvar för forskningsinfrastruktur vid det egna lärosätet, men att med det utökade ansvaret måste även basanslagen för detta ökas.

Politiska styrningen avseende forskningsinfrastruktur

KTH ser *inte* att det är positivt att inkludera politiska företrädare i forskningsberedningen. Det riskerar att satsningar på forskningsinfrastruktur blir regionalpolitik enligt någon ”rättvisprincip”, vilket skulle vara förödande för forskningen, samt att det riskerar att bli en bricka i det politiska spelet. Politiska företrädare har många gånger inte den sakkunskap som krävs för att kunna avgöra vilken infrastruktur som är av störst behov för forskningen. Det finns risk för att diskussioner och beslutsfattande hamnar på fel nivå samt att de större frågorna f bort.

KTH ser det som positivt med en breddad representation i RFI så som föreslås, likaså att det förs in i Vetenskapsrådets instruktion att myndigheten ska *främja tillgången till forskningsinfrastruktur för att bemöta samhällsutmaningar*. Även förtydligandet i Vinnovas instruktion hoppas KTH ska leda till en större möjlighet för företag att tillsammans med forskningsinfrastruktur ansöka om medel för att utveckla och stärka forskningsinfrastruktur vid lärosätet som nyttjas av både akademi och näringsliv. Ett exempel i dagsläget är de företagscheckar som Vinnova har möjlighet att ge till industrin för att subventionera tillgång till FI, vilket möjliggör nyttjandet av forskningsinfrastruktur vid universiteten samtidigt som universiteten kan tillämpa fullkostnadstäckning.

KTH vill dock framhäva att VINNOVA tillsammans med andra forskningsfinansiärer bör **samverka** i satsningar för att lösa

samhällsutmaningar. Det är samtidigt oerhört viktigt att forskningsinfrastruktur för grundforskning inte prioriteras bort och detta måste naturligtvis finansieras separat från de utlysningar/stöd som inkluderar industri/näringsliv.

KTH har i sitt remissvar på ESV:s utredning "Uttag av avgifter för forskningsinfrastruktur" ställt sig bakom de förslag som fördes fram angående möjligheten att ta ut avgifter "upp till full kostnadstäckning". De tre kriterierna som fördes fram ses av KTH som funktionella. Det bör förtydligas att bemyndigandet även avser tillhandahållande till internationella universitet och forskningsinstitut. I linje med att möjligheten till avgiftsuttag blir tydlig anser KTH att rapporteringskravet avseende nationell forskningsinfrastruktur är logisk. Det är dock viktigt att framhålla att för distribuerade nationella forskningsinfrastrukturer ligger kostnader och intäkter samt service för nodens infrastruktur normalt inom lärosätet. Omsättningen kan sammanställas av huvudansvarigt lärosäte för den nationella forskningsinfrastrukturen, men belastar (inkommer till) oftast respektive nod. ***Gällande SciLifeLab bör rapporteringskravet ligga på respektive huvudansvarigt universitet (och i förekommande fall noder) för var och en av de nationella forskningsinfrastrukturer som rymms inom SciLifeLab.***

Finansiering av anskaffning av forskningsinfrastruktur med befintligt myndighetskapital härrörande från anslaget för forskning bidrar till att lärosätena kan ta sitt ansvar gällande att tillhandahålla forskningsinfrastruktur för att möjliggöra forskning av högsta excellens. Detta är ett av flera nödvändiga steg för att lärosätena ska kunna ta större ansvar för svensk forskningsinfrastruktur. En stärkt samverkan mellan myndigheter är likaså positiv, KTH ser att detta redan fungerar väl genom URFI men instämmer i att det skulle kunna utvecklas ytterligare med aktiv dialog kring forskningsinfrastruktur med Utbildningsdepartementet (och i vissa fall även fler departement) i samband med den årliga myndighetsdialogen.

En ny myndighet för forskningsinfrastruktur av särskilt intresse

KTH instämmer **inte** i att det bör inrättas en ny myndighet för forskningsinfrastruktur av särskilt intresse. KTH menar att det bör ingå i RFI:s uppdrag, som med fördel kan utökas. Vi ser med oro på förslaget om ytterligare en myndighet. Expertisen finns vid lärosätena och behöver finnas där då utvecklingen inom specifika forskningsområden/infrastrukturer många gånger är väldigt snabb och expertisen därför måste ligga nära forskning och utveckling. Dessutom riskerar kostnaderna för en ny myndighet att ske på bekostnad av prioriteringar med tillhörande finansiering inom området.

Att skilja hanteringen av vissa forskningsinfrastrukturer från andra genom att skapa en ny myndighet kommer minska nödvändig samverkan samt försvåra för nödvändig samordning mellan forskningsinfrastrukturer, då de skulle hamna under olika myndigheter.

De förslag på stöd (juridik och förvaltningsmässig rådgivning, forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte, riktlinjer kring roller och ansvarsfördelning) som förs fram av utredningen är positiva, utifrån de förutsättningar som finns vid lärosätena – och naturligtvis i *samarbete* med lärosätena. KTH vill även lyfta fram det handläggarnätverk kopplat till URFI som redan idag fungerar som forum för kunskaps- och erfarenhetsarbete och som skulle kunna utvecklas ytterligare i denna riktning. Riktlinjer som utvecklats av detta handläggarnätverk kan byggas vidare på i samarbete med RFI.

Forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse

Det är svårt att definiera vilka forskningsinfrastrukturer som skulle klassificeras av särskilt nationellt intresse och de kriterier som utredningen för fram för klassificering av forskningsinfrastruktur av ”särskilt nationellt intresse” kan kopplas till väldigt många olika forskningsinfrastrukturer, vilket gör det godtyckligt vilka som skulle få den statusen.

Det riskerar också att bli parti- och/eller geopolitik, då kriterierna för att kvalificeras som ”särskilt nationellt intresse” är för brett definierade. KTH menar att det är bättre att regeringen tar beslut om vilka faciliteter, som omnämns i utredningen, som ska ges statusen ”särskilt nationellt intresse”. Planering, uppföljning och utvärdering av SciLifeLab, MAX IV m.fl. är angeläget men bör genomföras genom en förstärkning av RFI. De, av utredningen, föreslagna uppgifterna för en ny myndighet är i de flesta fall uppgifter som bör tillföras RFI. Ett exempel på detta är att företräda forskningsinfrastrukturer på det europeiska planet, då olika forskningsområden har olika behov. Inom vissa områden är det angeläget att VR/VINNOVA tillsammans verkar för att Sverige och svensk forskningsinfrastruktur står starkare i EU och att våra positioner där flyttas fram.

Gällande att skapa möjlighet till finansiering i statsbudgeten för dessa, genom att instrumentet ”samarbete” och därmed ta upp investeringen i budgetpropositionen ser KTH som positivt.

En sammanhållen organisation för e-infrastrukturer

Att hantera e-forskningsinfrastruktur som utredningen föreslår, oavsett om det är en egen myndighet eller ingår som del i en ny myndighet med större uppdrag, ser KTH som problematiskt och vi är starkt kritiska till förslaget. KTH menar att detta bättre sker genom att ett tydligt och definierat ansvar istället läggs på VR RFI. Ytterligare myndigheter inom området riskerar snarare att leda till en ökad fragmentering, otydlighet kring olika aktörers uppdrag samt svårigheter att få rätt kompetens inom området.

Dock är det av stor vikt att det nya uppdraget blir tydligt definierat och avgränsat från de områden som ligger under lärosätenas huvudsakliga ansvar. Vidare bör uppdraget inte inskränka på lärosätenas möjlighet att självständigt styra och utveckla sin verksamhet och i att fullfölja sina myndighetsuppdrag. Av de exempel som utredningen tar upp inom digital infrastruktur finns delar där

det finns tydliga fördelar med nationell samordning, medan andra exempel är mindre lämpade för detta, då lokala behov och ex. anknytning till internationell infrastruktur varierar.

En omstrukturering av e-infrastruktur är central och en långsiktig och ändamålsenlig lösning behöver snarast komma på plats. KTH anser att det är av yttersta vikt att bygga strukturer som beaktar forskningens och hälso- och sjukvårdens specifika behov, inklusive hantering av känsliga persondata. Viktigt är att inte fokusera på sammanslagning av existerande strukturer. Nationell e-infrastruktur bör arbeta tätt och synergistiskt med andra infrastrukturer, vilket inte alltid är fallet idag.

När det gäller nätverk, beräkningskapacitet och långsiktig förvaltning av forskningsdatabaser av nationellt intresse och tekniskt standardiseringsarbete inom protokoll, ramverk, specifikationer samt framtagning av juridiska riktlinjer på nationell nivå finns ett tydligt värde av samordning samt konsolidering.

Standardiseringsarbete och riktlinjer på nationell nivå underlättar för lärosäten och andra aktörer att upphandla eller utveckla tjänster som uppfyller tillämpliga standarder. Men behovet av olika typer av web-baserade tjänster/molntjänster varierar kraftigt beroende på forskningsområde så KTH:s bedömning är att det är tveksamt om samordning av tjänsteutbud ger fördelar annat än för ett fåtal gemensamma it-tjänster (såsom t.ex. SWAMID, Zoom etc.) där likartade behov finns inom de flesta lärosäten. Modern tjänsteutveckling främjas snarare av tydliga standarder samt en användarcentrerad utvecklingsprocess där flera aktörer ges möjlighet att bidra till innovation. Lärosäten bör därför ha förutsättningar för att på egen hand upphandla eller utveckla tjänsterna vid den egna forskningsinfrastrukturen då det är svårt för en central organisation att ha den nära kontakten med forskarna och bygga den förståelse som behövs så att tjänsteutvecklingen och tjänsteutbud anpassas efter forskarnas behov. Det är också forskarna inom respektive forskningsområde som tydligt ser den internationella utvecklingen och behovet i Sverige av både ny infrastruktur och utveckling av befintlig.

När det gäller förslaget att den föreslagna myndigheten ska ansvara för att tillhandahålla infrastruktur för att forskare ska kunna hantera känsliga forskningsdata på ett säkert sätt, inklusive lagring, ser KTH **inte** att det bör ingå i uppdraget, av två anledningar:

- 1) en sådan infrastruktur inklusive lagringslösning för känslig forskningsdata skulle vara ett attraktivt mål för cyberattacker och ur cybersäkerhetsperspektiv är en nationell lagringstjänst för känsliga data belagd med väsentliga säkerhetsrisker.

- 2) det krävs troligtvis långdragen juridisk utredning med osäker utgång för att bereda förslag för hur de lärosäten som har ett myndighetsansvar för olika typer av sekretessbelagda handlingar på ett automatiserat sätt kan överföra dessa sekretessbelagda handlingar till annan myndighet.

Lärosäten har också arkivansvar för de sekretessbelagda handlingarna som kan vara juridiskt svårt att överlåta till annan myndighet. Under tiden de juridiska förutsättningarna utreds försenas nödvändiga förbättringar kring processer för hantering av känsliga data på respektive lärosäte p.g.a. osäkerhet kring vad som ska ingå i den nya myndighetens uppdrag. KTH menar att det är bättre att fastställa att detta inte ska ingå i uppdraget. *Av större värde skulle vara att det i uppdraget ingick att verka för att standardisera och harmonisera avtalsjuridiska frågor på nationell nivå inom dataområdet för att underlätta för gemensam användning av känsliga data mellan lärosäten och andra aktörer.*

KTH menar att det är av vikt att metadata hanteras av det lärosäte som ansvarar för insamlad data, då den behöver vara närmare forskningen. Strukturer med hållbarhet behövs då data bör kunna nås/användas under längre tid. För långtidsarkivering behöver lärosätena ha samma rutiner, men själva arkiveringen behöver inte ligga i samma organisation.

Vad gäller en sammanslagning av SUNET med hårdvara för beräkningskapacitet menar KTH att det inte finns några klara fördelar.

Det är oerhört viktigt att nätverkskapacitet finns, men det med väldefinierade ansvarsområden menar vi att SUNET kan ligga som de ligger idag.

MAX IV

KTH vill lyfta fram vikten av att MAX IV bör finansieras till fullo med anslag och inte belasta de enskilda lärosätena. KTH vill även påtala att det är ett problem för svenska forskare att få tillgång till anläggningen, vilket behöver angripas med fortsatt uppbyggnad av de lokala forskningsinfrastrukturerna vid olika lärosäten. Dessa lokala infrastrukturer behövs för att skapa förutsättningarna och för att stärka forskare som idag har svårt att konkurrera med internationella användare av MAX IV. Det är av högsta vikt att den svenska finansieringen bidrar till att minska excellensklyftan för att kunna antas till MAX IV.

SciLifeLab

KTH är generellt positivt till de förändringar som föreslås i förordningen för SciLifeLab. *Avseende mandatperioden för SciLifeLab:s ordförande menar dock KTH att det är fördel om denna följer samma förordnandetid som vid tillsättning av chefer i staten.*

Det är positivt att KTH utser ordförande, då det förtydligar att ordförande har ett ansvar gentemot huvudansvarigt lärosäte. Detta möjliggör för KTH att ta ett helhetsansvar.

Det finns ett behov av fortsatt arbete med rutiner för att förenkla samarbetet mellan de fyra universiteten, vilket KTH avser fortsatt lägga stor vikt vid. Vad

gäller juridiskt stöd menar KTH att det är positivt om även detta ingår i VR RFI:s utökade uppdrag, på det sätt som vi föreslår ovan.

Komplexiteten och begränsningarna av att SciLifeLab är ett samarbete mellan flera lärosäten, som är enskilda myndigheter under regeringen och självständiga i förhållande till varandra, bör inte underskattas. Om lärosätena gör olika ställningstaganden i en och samma rättsliga fråga och ett lärosäte på rättsliga grunder ställer sig utanför ett uppdrag om forskning eller tillhandahållande av faciliteter, hindrar det SciLifeLabs medverkan. Förutom att industrisamarbeten, som kräver snabb hantering med en tydligt definierad juridisk part, fördröjs eller helt tappas bort, kan även de olika ställningstagandena i rättsliga frågor få till följd att externa medel faller bort och SciLifeLab kan inte nyttjas som sammanförande nationell aktör och t.ex. representera Sverige som part i större europeiska program.

Följden av denna begränsning är att den fulla potentialen av infrastrukturen inte tas tillvara och att SciLifeLab inte till fullo kan bidra till de högt uppsatta målen i t.ex. Sveriges Life Science-strategi.

Övriga som saknas i utredningen

KTH ser dock att flera viktiga frågeställningar och aspekter inom forskningsinfrastrukturområdet inte berörs i utredningen:

Det saknas reflektioner över hur ökningen av nationell styrning genom den föreslagna nya myndigheten kommer att påverka viljan att finansiera forskningens infrastruktur från privata aktörer och donatorer, som exempelvis Wallenbergstiftelserna. Idag finansieras stora och kostsamma FI genom Wallenberg – hur ska universiteten kunna bära kostnaderna för dessa om de privata finansiärerna drar sig ur?

Eftersom utvecklingen går mot ökad tillgänglighet så ställer det stora krav på lärosätena. Den största kostnaden för FI är dedikerad och utbildad personal vid infrastrukturerna och det måste avsättas och frigöras finansiering för detta ändamål. Även så kräver forskningsinfrastruktur ständig metodologisk vidareutveckling och forskning runt dessa för att kunna upprätthålla state-of-the-art. Då detta inte är underordnat ett forskningsområde så finns sällan eller aldrig forskningsmedel att erhålla, vilket riskerar att på sikt urholka infrastrukturens excellens och därmed chansen att bedriva spetsforskning.

Vid ett utökat användande från näringslivet av lärosätets forskningsinfrastruktur är t.e.x. en stor del av kostnaden kopplad till personal som kan ge support till användare. För riktigt stora forskningsinfrastrukturer är det ett mindre problem att skala upp personal och höja priset för användande (enligt full kostnadstäckningsmodell), men för mindre forskningsinfrastruktur är det många gånger ett svårt ekonomiskt övervägande att ta, då det medför en stor kostnadshöjning initialt och risk för att tappa användare.

Slutligen så vill KTH föra fram att det hade varit fördelaktigt om internationella forskningsinfrastrukturer hade ingått i utredarens uppdrag. Svenska universitet är aktiva när det gäller t.e.x. delaktighet i nya europeiska forskningsinfrastrukturer. Engagemang är ofta viktigt i en tidig fas för att kunna vara med och påverka inriktningen på EU-utlysningar, men hanterandet på nationell nivå för att möjliggöra svenskt medlemskap är inte tydligt och tar alltför lång tid.

Med vänlig hälsning

Sigbritt Karlsson
Rektor
KTH